

«Європейський досвід» кодифікації господарського законодавства

☛ Закінчення. Початок у № 3

Олександр ІЛЛАРІОНОВ,
завідувач відділу проблем господарсько-правового
забезпечення економічної безпеки держави Інституту
економіко-правових досліджень НАН України

Дещо про «тінь олігархів»

Повертаючись до феєричного виступу професора А. Довгерта про «відстоювання існування ГК олігархами і червоними директорами», відзначимо, що С. Петухов теж підхопив цю тезу і з насолодою повторює її у всіх своїх виступах, забуваючи про одну маленьку деталь. Сам цей чиновник асоціюється з одним із найодіозніших олігархів, а саме — з Д. Фірташем. Відповідно до опублікованої інформації на сайті Мін'юсту (<http://old.minjust.gov.ua/50726>) з вересня 2012 року до березня 2015 року він Петухов обіймав посаду директора з корпоративних питань ТОВ «Карпатгаз», до цього — з червня 2007 року — заступника директора з правового забезпечення з міжнародних питань ТОВ «РС ДЖ Україна», ТОВ «ОСТХЕМ Україна». З ким саме пов'язані вищезгадані суб'єкти господарювання обізнаному читачеві можна не підказувати. Тут виникає декілька цікавих питань. Представники науки цивільного права завжди були «вбудовані» у владу (наприклад, С. Головатий тривалий час був міністром юстиції України), що дозволяло їм за будь-якого політичного режиму, будь-то Януковича—Азарова чи Ющенка—Тимошенка, «ініціювати» скасування ГК та реалізовувати інші «корисні» ідеї стосовно правового регулювання економіки. Так, наприклад, і досі ведеться активна робота щодо зниження регулюючого потенціалу ГК шляхом множення «галузевого» законодавства. Звідси, цивільні завжди знаходили тих, в чій вуста (або руки) у зв'язку з недостатньою освіченістю чи заклопотаністю, небажанню розбиратися в ситуації, вкладали відповідні ідеї. Так і зараз виникає питання, хто кого знайшов, або для чого С. Петухову рекрутували професорів А. Довгерта та Н. Кузнецову? Звичайно, для (повторює) інтелектуального супроводження процесу скасування ГК. Але, мабуть, й не тільки для цього.

Чим же завинив Господарський кодекс перед паном Д. Фірташем або групою DF? Або чим він заважає? Які такі перепони бізнесу Д. Фірташа ставить Господарський кодекс, що він чужими руками, а тим більше — руками посадовців Мін'юсту, намагається домогтися його скасування? Це питання, напевне, можна дослідити вивчивши судову практику, де рішення судів на засадах норм ГК ставали перешкодою реалізації бізнес-інтересів, які, вочевидь, йшли в розріз з інтересами держави. Однак це — тема для подальших досліджень. То хто лукавить, кажучи про «олігархів як поборників існування ГК України», якщо Кодекс реально заважає тим самим олігархам реалізовувати власні інтереси в сфері заволодіння або експлуатації державної чи комунальної власності?

Кілька тез стосовно стилю роботи владних інституцій

Підсумовуючи вищесказане, відзначимо, що робота уряду України, зокрема чиновників Мін'юсту, має недоліки та заслугоє на відповідні неприємні зауваження, особливо в питаннях публічності та неухильного дотримання положень Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 року № 1160-IV, нормам якого, до речі, місце в самому Господарському кодексі. Сама постановка питання «чим є ГК для правової системи України, яка його роль та що він регулює» з вуст чиновників не є

коректною. Ліквідації безграмотності чиновників Мін'юсту в даному випадку може посприяти експертний висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України до проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо регульованих ринків та деривативів) № 3498 від 20 листопада 2015 року. В згаданому висновку «групі народних депутатів» (до речі, авторський колектив сам по собі є цікавим) роз'яснено, що запропонований у проекті варіант внесення змін до Господарського кодексу України, згідно з яким, зокрема, з нього повністю виключаються глава 17 «Цінні папери у господарській діяльності» та параграф 4 «Біржова торгівля» глави 30 «Особливості правового регулювання в окремих галузях господарювання» порушує внутрішню єдність ГК як системного законодавчого акту, в якому комплексно врегульовується весь масив господарських відносин» (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57159). Тобто, на думку фахівців Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, ГК є системоутворюючим актом, а з погляду чиновників Мін'юсту — ні? Нагадаємо, вказаним проектом, поданим групою народних депутатів України і, вочевидь, санкціонованим Мін'юстом, передбачається викласти в новій редакції декілька статей ГК та виключити главу 17 «Цінні папери у господарській діяльності» розділу III «Майнова основа господарювання» з одночасним вміщенням її основних положень в Цивільний кодекс України (так звана «Концепція реформування приватного права» в дії?).

У принципі проблема стратегічного напрямку розвитку законодавства України в більшості своїй вирішена із набуттям чинності положень Угоди про асоціацію з ЄС та додатків до неї. І тут жодні «Концепції» реформування приватного права» не потрібні. В Угоді встановлені певні строки, визначено нормативні акти ЄС, необхідні до імплементації в законодавство України з метою отримання від ЄС сигналу про відповідність не окремих галузей законодавства, а правової системи України в цілому, що буде одним із головних аргументів при поданні заявки на вступ до ЄС та отримання від ЄС відповідного запрошення. При цьому, менше за все чиновників ЄС буде цікавити думка чиновників Мін'юсту про відповідність чи невідповідність окремих нормативних актів вимогам ЄС. Стосовно Господарського кодексу, то при роботі в рамках Східного партнерства та розробки положень Угоди про асоціацію з ЄС жодних зауважень стосовно ГК не надходило. Тобто скасування Господарського кодексу є диверсією чиновників Мін'юсту стосовно правової системи України, ні чим конкретно не обумовлено, окрім реалізації побажань окремих олігархів, органічно сплелених з інтересами певних представників науки цивільного права.

Що далі?

Що ж робити далі? Мін'юст пропонує обговорити «подальший план дій» після скасування Господарського кодексу. Певне, у відомстві розуміють, що сама постановка такого питання аж ніяк не слугує укріпленню думки інвесторів про стабільність правового забезпечення управління економікою, системою господарювання в окремих галузях. А саме стабільність правового регулювання і є основною вимогою в тому числі й інституцій ЄС.

Не секрет, що Угода про асоціацію України з ЄС визначатиме напрями розвитку господарського законодавства на найближчі 3—5—7—10—12 років, в залежності від різношвидкісної реалізації (імплементації) її положень і додатків до неї. Робота щодо аналізу положень угоди Національною академією наук України було розпочато ще задовго до того, як про неї дізналася більшість сучасного кадрового складу Мін'юсту. В 2012—2013 роках було детально проаналізовано майже всі спірні моменти, виявлено ризики, переваги. Звісно, така робота над оцінкою положень угоди йшла дещо в розріз із задумами уряду Януковича—Азарова щодо інтеграції України в Митний союз, тому особливої підтримки не знаходила. Лише після подій Революції Гідності та реформатування уряду України євроінтеграційні процеси отримали певний зовнішній поштовх при внутрішньому нерозумінні та несприйнятті.

Ще раз маємо констатувати нерозуміння сучасних управлінців змісту права ЄС, принципів та методів імплементації його положень в законодавство України та роль угоди в цьому процесі. Урядовці й досі прислухаються до сумнівних порад з метою реалізації вузьковідомчих або інших (може і корупційних) інтересів, в тому числі з метою введення в оману партнерів з ЄС імітацією процесів імплементації норм цього документу в чинне законодавство.

Угода про асоціацію з ЄС може й повинна виступати дороговказом подальшої модернізації господарського законодавства шляхом його кодифікації на якісно новому рівні з урахуванням норм ЄС та тенденцій правового забезпечення участі держави в економіці з одночасним збільшенням його об'єму до 3000—3500 статей. Такий обсяг дозволить сконцентрувати основні вимоги норм і правил ЄС, а також особливості регулювання тих чи інших господарських відносин, відповідно до традицій господарювання, що склалися в Україні протягом останніх 20 років. До того ж, звернення до Преамбули Господарського кодексу підказує нам, що його метою є забезпечення зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальну спрямованість відповідно до вимог Конституції України, утвердити суспільний господарський порядок в економічній системі України, сприяти гармонізації її з іншими економічними системами. Отже, ГК відкритий до імплементації в себе норм правової системи ЄС відповідно до обраного стратегічного інтеграційного руху нашої держави.

Замість висновку

І на останок. Моніторинг сторінок державних службовців іноді приносить певні плоди та слугує «лакмусовим папірцем» особистісних якостей людини, її інтересів у прив'язці до конкретного часу і подій в сфері суспільного життя та особистої участі (ролі) в цих подіях. Що ж нам надає, наприклад, дослідження особистої сторінки пана С. Петухова в соціальній мережі Facebook? Судячи з «постів» заступника міністра, про існування суперечки між цивілістами і господарниками (вже 7 грудня на своїй сторінці він уточнив, що «Отмена Хозяйственного кодекса — это не спор между цивилистами и хозяйственниками!»), а може, і взагалі про існування Господарського кодексу України він дізнався 17 листопада 2015 року, коли розмістив на своїй сторінці пропозицію (час 17:53) «кинути в «приват» конкретні приклади (судові рішення), коли суди використовували протиріччя між Господарським та Цивільним чи Земельним кодексом (чи інших актів) для винесення неправомірних рішень? Також загалом проблеми для бізнесу, які виникають через формулювання статей у Господарському кодексі?» (цитуються дослівно). Гадаємо, що тут йому «накидали» повний «приват» цивільних мантр без конкретних прикладів. Тобто, це той самий робочий день, протягом якого пан Петухов отримав «партійне завдання» щодо дискредитації ГК під

соусом євроінтеграційних устремлень нашої держави, і вже ввечері приступив до реалізації задумів «невідомого» замовника. Цікавим є з цього приводу коментар користувачки Facebook Victoria Boyso у формі запитання, «а для вирішення цього питання в міністерства немає кадрів?». Влучно! Пан заступник міністра отримав завдання та щоб не наробити передчасного галасу, уникнути публічності (дотриматися фірмового стилю роботи Мін'юсту — Авт.), просить своїх читачів приватно доносити йому про «вади» ГК.

З усього видно, що до отримання згаданого «завдання» з огляду на напрям роботи, яким він керує в Мін'юсті, С. Петухов не був у курсі про наукову (а іноді й ненаукову) дискусію між представниками двох правових наук і завдання, як то кажуть, «звалилося» йому (не фахівцю в галузі господарського права) як перший сніг на голову. До зазначеного часу сторінка пана Петухова в мережі Facebook нічим не вирізнялася серед офіційних профілів інших посадовців Мін'юсту.

Для повноти висвітлення завзятості заступника міністра щодо виконання отриманого «завдання» на сторінці в Facebook знаходимо ряд «мемів» щодо Господарського кодексу та асоціацій його назви з господарським милом і таке інше. Думається, що посадовець такого рангу має слідувати за власними фантазіями при веденні сторінки в соціальних мережах з міркувань етики та здорового глузду. Якими процесами щодо імплементації європейського права може керувати людина з подібним підходом до висвітлення тем, якими вона цікавиться?

Наприкінці «презентації» пан Петухов запропонував створити робочу групу щодо опрацювання «пропозицій, які надійдуть від експертних кіл та громадськості» стосовно скасування ГК. Звісно така група буде сформована на розсуд чиновників Мін'юсту з фахівців у всіх без винятку галузях права, окрім господарського, що підтверджується складом осіб, які були запрошені на цю «презентацію». Звідси, не важко спрогнозувати висновок робочої групи щодо ГК: однозначно скасувати в інтересах «бізнесу» (читайте: або групи DF).

Не викликає зауважень вислів Президента України щодо необхідності «перезавантаження Кабінету Міністрів України, оскільки не всі міністри відповідають необхідним критеріям» (заява на форумі депутатів місцевих рад від «Блока Петра Порошенка», 12 грудня 2015 року). Додамо, що, мабуть, і не всі заступники міністрів. Отже, чекаємо з нетерпінням на персональну оцінку діяльності чиновників Мін'юсту (негативна оцінка роботи якого вже виставлена) та, відповідно, на «перезавантаження» й відправлення на смітник історії посевдореформаторських ініціатив окремих чиновників цього відомства разом із «Концепцією реформування приватного права». Передчуваю, що пана заступника міністра зроблять «крайнім» у цій історії, щоб не «світити» фігур солідніших.

Окреслена ситуація є взірцевою моделлю роботи оновленого в 2014 році складу Мін'юсту та, звісно, характерна і в інших сферах роботи щодо відстоювання корпоративних інтересів окремих фінансових груп, в тому числі й щодо імітації процесу євроінтеграції та імплементації положень Угоди про асоціацію з ЄС. Вселяє надію лише те, що європейські партнери чудово розуміють (або вже незабаром зрозуміють) з ким мають справу та зроблять висновки про кваліфікаційну спроможність та «корупційне забарвлення» подібних чиновників і їх ідей під красивими гаслами типу «дерегуляція бізнесу».

А панству цивілістів хотілося б порадити приділяти більше уваги різносторонній юридичній освіченості своїх «рекрутів» з числа чиновництва різного гатунку, в тому числі в галузях міжнародного порівняльного та господарського права, якщо вже ви взяли на озброєння використання таких «рекрутів» як інструментів лобіювання інтересів як окремих замовників, так і досягнення власних «вузькоспеціальних» інтересів, незважаючи на потреби економіки України в її стабільному правовому забезпеченні.